

Роман БОЙЧИН, Марія ПИЖ
(Дрогобич, Україна)

ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ОСВІТИ У ДРОГОБИЧІ
(друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) **НА УРОКАХ**
ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Вивчення історії освіти Дрогобича слід будувати на чисельних дослідженнях Б. Добрянського [47], М. Галіва [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28; 46], У. Галів [29; 30], Я. Дробчак [31], К. Дубини [32; 33], В. Ільницького [34; 35; 52; 53], Н. Ірзи [36; 37], Б. Лазорака [48; 49], А. Огар [38; 39; 40; 49; 54], С. Оленича [41], О. Свійонтик [42], Н. Скотної [43], Ю. Стецика [44], Л. Хомич [51], І. Чави [45] та ін.

Матеріали до історії освіти Дрогобича можуть бути використані при вивченні курсу історії України у 9 – 11 класах загальноосвітньої школи I – III ступенів, зокрема при вивченні теми «Наш край». Однак, вважаємо, що найбільш повно цей матеріал можна використати при вивченні теми «Західноукраїнські землі в 1921 – 1939 рр.». Активне застосування історичних матеріалів, які стосуються освітніх процесів у Дрогобичі міжвоєнного періоду, при вивченні цієї теми дасть змогу учасникам педагогічного процесу більш глибоко зрозуміти особливості становища українських земель, зокрема Галичини, в умовах польського політичного режиму. Історичні дослідження згаданих авторів необхідно застосовувати й під час факультативних занять з історії рідного краю, зокрема з курсу історії Дрогобича, який запроваджено в школах міста з ініціативи відділу освіти виконавчих органів Дрогобицької міської ради.

Подавати навчальний матеріал з окресленої проблематики можна на таких типах уроку, як урок засвоєння нових знань, урок повторення та узагальнення інформації, комбінований тип уроку тощо. При цьому доцільно застосовувати проблемні, інтерактивні, вербально-діалогічні та інші методи навчання.

Зокрема, на уроці можна сформувані проблемну ситуацію, поставивши проблемне запитання: «Чому українська громадськість

Дрогобича, в законодавчих умовах Польщі, яка гарантувала вільний національно-культурний розвиток усіх національних меншин, була незадоволена існуючою системою середнього шкільництва у місті і все ж утворила свою україномовну гімназію?». Зрештою, під час уроку можна розгорнути диспут з приводу діяльності української громадськості, зокрема й на Дрогобиччині, у міжвоєнний період. Для цього слід поділити клас на дві групи: перша доведіть наявність усіх можливостей для навчання дітей різних національностей в державній середній школі Дрогобича, інша повинна аргументовано показати необхідність української середньою освітньої установи для мешканців міста. Крім того, користуючись одним із запропонованих І. Глічовим варіантів проблемного викладу [2, 52], можна під час практичного навчання діяти таким чином. Учитель викладає навчальний матеріал щодо встановлення німецького окупаційного режиму, перед цим поставивши учням завдання: «Під час моєї розповіді визначте, з яких типів навчальних закладів складалася система освіти в Генеральній губернії, зокрема й на Дрогобиччині у 1941 – 1944 рр». Після викладеного вчителем фактичного матеріалу теми, учні самостійно роблять висновки, складаючи структуру навчальних закладів (дошкільні заклади, народні школи, гімназії, фахові школи).

Інтерактивні методи навчання, як відомо, передбачають моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації [1, 51]. В умовах інтерактивного навчання можна використати такий метод – поділити клас на групи, наприклад гетерогенні. Кожна група має конкретне завдання: на основі наданих їй матеріалів щодо середніх шкіл Дрогобича у міжвоєнний період (тобто дипломної роботи), з'ясувати позитивні та негативні складові в системі освіти міста. Загалом, цю роботу можна проводити в рамках таких варіантів роботи груп як «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проект» та ін.

Використовуючи вербально-діалогічні методи навчання (бесіду, диспут тощо), слід підібрати питання до теми діалогу. В контексті окресленої теми під час бесід можна поставити такі питання: 1) якою була політика польських властей в освітній сфері? 2) проаналізуйте розвиток середнього шкільництва в Дрогобичі у 1921 – 1939 рр.; 3) розкрийте зміст та результати діяльності УПТ «Рідна школа»? 4) охарактеризуйте стан таких ділянок середньої

освіти Дрогобича як учительські семінарії та промислово-торгівельні школи; 5) назвіть найвідоміших представників дрогобицької інтелігенції, які працювали в системі середнього шкільництва; 6) перелічіть випускників середніх шкіл Дрогобича окремого періоду, які залишили найбільш помітний слід в історії.

Матеріали з історії освіти у Дрогобичі можна використати й у контексті роботи з джерелами, історичними документами на уроках історії. Слід підкреслити, що в процесі аналізу змісту документа або відповідно до конкретного завдання, поставленого вчителем, відбувається цілісний акт самостійного пізнання учнями якихось явищ або вирішення конкретної проблеми. Використання документів (у тому числі, матеріалів газетної періодики) на уроках історії дає змогу познайомити учнів із методами наукового дослідження в сучасній історичній науці, формує вміння самостійно вивчати, аналізувати і пояснювати факти. Учням, зокрема, можна запропонувати для розгляду розміщені у виданні «Дрогобиччина – земля Івана Франка» (Т. 1, Т. 4) спогади колишніх учнів польської та української гімназій Дрогобича. При цьому варто використовувати такий план роботи з джерелом: 1) прочитай назву документа. Встанови, хто його автор. Коли і де написаний цей документ? Де надрукований? Первинні відомості про документ запиши в зошит; 2) зорієнтуйся за назвою документа, з яким змістом матимеш справу; 3) з якою метою працюєш над документом, які завдання повинен виконувати?; 4) уважно прочитай текст документа; 5) з'ясуй незрозумілі поняття, значення окремих слів; 6) проаналізуй, чи зрозумів текст документа. Чи можеш виконати поставлені завдання? Усунь причини, які заважають тобі це зробити: прочитай ще раз документ, але повільніше і вголос; зроби олівцем позначки в процесі читання; зверни увагу на фрагмент тексту, які дають відповідь на запитання або мають до них прямий стосунок; 7) виконай поставлене завдання.

Отже, матеріали з історії освіти у Дрогобичі можуть бути використані при вивченні курсу історії України в 9 – 11 класах загальноосвітньої школи I – III ступенів, зокрема у 10-у класі при вивченні теми «Західноукраїнські землі в 1921 – 1939 рр.», а також під час факультативних занять з історії рідного краю (наприклад, історії Дрогобича). Згадані вище дослідження істориків слід застосовувати для фактологічної ілюстрації польської дискримінаційної політики в культурно-освітній сфері, а також висвітлення

діяльності українських, польських та єврейських громадських організацій щодо формування приватно-національної системи освіти, відродження театрального-мистецького життя тощо. Подавати навчальний матеріал можна на таких типах уроку, як урок засвоєння нових знань, урок повторення та узагальнення інформації тощо. При цьому доцільно застосовувати проблемні (створення проблемної ситуації), інтерактивні (робота в групах), вербально-діалогічні (бесіда) та інші методи навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла С. Я. Методи навчання історії в школі: Навчально-методичний посібник. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 492 с.

2. Глічов І. О. Методи викладання історії. Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Львів, 1995. 127 с.

3. Галів М. Вчительство загальноосвітніх шкіл Дрогобиччини в період нацистської окупації (1941–1944). *Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2010. Вип. 26. Історія. С. 131–144.

4. Галів М. Дрогобицька окружна шкільна рада (1878–1914): склад і діяльність. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2017. Вип. XIX–XX. С. 272–284.

5. Галів М. Дрогобицький державний учительський інститут: перший рік роботи (1940–1941). *Молодь і ринок*. 2011. № 2 (73). С. 62–67.

6. Галів М. Зміни у чисельному та етнічному складі учнівської і студентської молоді в Дрогобицькій області УРСР (1939–1941 рр.). *Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал*. 2010. № 2 (86). С. 23–29.

7. Галів М. Зміст освіти у Дрогобицькій учительській семінарії сестер Василянок (1920–1936 рр.). *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 22. С. 54–59.

8. Галів М. Культурне життя української громади Дрогобича в період німецької окупації (1941 – 1944 рр.). *Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2008. Вип. 22. Історія. С. 114–126.

9. Галів М. Курсова система освіти на Дрогобиччині у роки нацистської окупації (1941–1944). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2013. Вип. 5. С. 15–28.

10. Галів М. Матеріальне забезпечення сільського вчителства Галичини у 1867–1918 рр. (на прикладі Дрогобицького повіту). *Проблеми гуманітарних наук: наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2011. Вип. 28. Історія. С. 48–64.

11. Галів М. Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобиччині у 1939–1944 рр. Дрогобич: ПП “Коло”, 2010. 337 с.

12. Галів М. Організація та діяльність дошкільних виховних закладів Дрогобиччини у роки гітлерівської окупації (1941–1944). *Проблеми гуманітарних наук: наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 30. Історія. С. 149–168.

13. Галів М. Освітні інституції Дрогобича наприкінці XVIII – 70-х рр. XIX ст. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2017. Спецвипуск III. С. 45–62.

14. Галів М. Освітня діяльність СС Василянок у Дрогобичі (1920–1939 рр.). *Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського: проєкція з минулого в сучасне: монографія* / Чумак Ю., Сенік О. Дрогобич: Посвіт, 2020. С. 89–149.

15. Галів М. Повсякденні аспекти шкільництва на Дрогобиччині в 1947–1948 р.: нове документальне свідчення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 44. Том 1. С. 4–12.

16. Галів М. Політика радянської влади щодо педагогічних кадрів загальноосвітніх шкіл Західної України у 1939–1941 роках (на прикладі Дрогобицької області). *Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2009. Вип. 24. Історія. С. 92–109.

17. Галів М. Польське шкільництво на Дрогобиччині в період німецької окупації (1941–1944 рр.). *Fasciculi Musei Regionalis Brzozoviensis. Brzozów: Wydawnictwo Muzeum Regionalnego im. Adama Fastnachta w Brzozowie*. 2011. Nr. 5. S. 235–262.

18. Галів М. Радянська педагогіка в дії: документи управління МДБ та обкому компартії Дрогобиччини щодо побиття учнів у школах області. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 13–20.

19.Галів М. Реорганізація освіти на Дрогобиччині в 1939–1944 рр.: порівняльний аналіз радянських і німецьких практик. Сумський історико-архівний журнал. 2018. № XXX. С. 32–40.

20.Галів М. Реорганізація системи виховання західноукраїнської шкільної молоді в 1939 – 1941 рр. (на прикладі Дрогобицької області). *Парадигма sacrum & profanum в літературі та культурі. Збірник наукових праць: Матеріали міжнародного науково-практичного семінару*. Вип. IV. Дрогобич: Посвіт, 2010. С. 241–249.

21.Галів М. Реферати галицьких учителів про виховання характеру дітей (1920 р.): джерелознавча дескрипція. *Молодь і ринок*. 2023. № 1 (209). С. 13–17.

22.Галів М. Українська гімназія у Дрогобичі в умовах німецької окупації 1941 – 1944 рр. *Літопис Бойківщини*. 2011. Ч. 1/80(91). С. 64–70.

23.Галів М. Українське і польське народне шкільництво на Дрогобиччині періоду німецької окупації (1941–1944): порівняльний аналіз. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість: Збірник наукових праць*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010-2011. Вип. 3-4. С. 147–158.

24.Галів М. Українське шкільництво на Дрогобиччині в час німецької окупації 1941–1944 рр. *Літопис Бойківщини*. 2010. Ч.279(90). С. 65–71.

25.Галів М. Українські парафіяльні школи Дрогобича (XVII–XIX ст.). *Літопис Бойківщини*. 2017. Ч. 2/93(104). С. 73–80.

26.Галів М. Участь учнівської та студентської молоді Дрогобицької області в національно-визвольному русі (1946 – початок 1947 рр.): мовою одного документа. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2015. Спецвипуск II. С. 465–474.

27.Галів М. Учнівський контингент початкових і середніх шкіл Дрогобиччини у період нацистської окупації (1941–1944): чисельність та етнічний склад. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2011. Вип. XIV–XV. С. 374–385.

28.Галів М. Школа на Задвірному передмісті Дрогобича у XVIII – першій половині XX ст. *Літопис Бойківщини*. 2020. Ч. 2/99(110). С. 64–76.

29. Галів М., Галів У. Німецьке початкове шкільництво на Дрогобиччині у роки нацистської окупації (1941–1944). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 4. С. 69–78.
30. Галів М., Галів У. Радянська система освіти дорослих у Дрогобицькій області (1939–1941). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2017. Вип. 18. С. 156–161.
31. Галів М., Дробчак Я. Радянська система професійної освіти на Дрогобиччині (1939–1941). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 145–154.
32. Галів М., Дубина К. Діяльність Дрогобицької державної гімназії у роки Західноукраїнської Народної Республіки (1918–1919). *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. 2021. Кн. II. С. 646–660.
33. Галів М., Дубина К. До історії гімназії оо. Василян у Дрогобичі (1775–1784). *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том VIII: діалог у розвитку науки та освіти* / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Київ – Херсон: Посвіт, 2020. С. 16–18.
34. Галів М., Ільницький В. Документи польської поліції про громадсько-політичні погляди українських і єврейських учителів Дрогобицького повіту (1925). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Випуск 5. С. 88–106.
35. Галів М., Ільницький В. Українські, польські, єврейські учителі та учні Дрогобиччини як об'єкт радянських репресій (1939 – 1941 рр.). *Молодь і ринок*. 2019. № 8 (175). С. 32–37.
36. Галів М., Ірза Н. Освіта на Дрогобиччині наприкінці XIX – початку XX ст. (за матеріалами газети «Діло»). *Вісь Європи – Axis Europae*. 2025. Вип. 8. С. 19–32. DOI: <https://doi.org/10.69550/3041-1467.8.348605>
37. Галів М., Ірза Н. Просвітницька діяльність українських громадських організацій на Дрогобиччині (кінець XIX – початок XX ст.) за матеріалами часопису «Діло». *Вісник науки та освіти*. 2025. № 12(42). С. 2827–2842. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-2827-2842](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-2827-2842)
38. Галів М., Огар А. Польські професійні школи на Дрогобиччині у роки нацистської окупації (1941–1944). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 169–176.

39. Галів М., Огар А. Репресований учитель Петро Трускавецький (1886–1945): за матеріалами архівно-кримінальної справи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 50. С. 11–18.

40. Галів М., Огар А., Ярушак М. Три портрети репресованих освітян Дрогобиччини (друга половина 1940-х рр.): просопографічний нарис. *Радянські репресії у західних областях України (1939–1953): історія, особистості, пам'ять: колективна монографія* / відп. ред. В. Ільницький. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 246–289.

41. Галів М., Оленич С. Засади німецької освітньої політики в окупованій Східній Галичині 1941–1944 рр.: на матеріалах Дрогобиччини. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2017. Вип. 17. С. 246–254.

42. Галів М., Свійонтик О., Ярушак М. Загальноосвітнє шкільництво західних областей України (1944–1953) у вимірах історії повсякдення (історіографічний аспект). *Молодь і ринок*. 2021. № 3 (189). С. 15–23.

43. Галів М., Скотна Н. Педагогічна освіта в Дрогобичі (кінець XVIII – перша половина XX ст.): до передісторії Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. *Молодь і ринок*. 2020. № 2 (181). С. 6–17.

44. Галів М., Стецик Ю. Матеріальне забезпечення виховних закладів сестер василіянок у Дрогобичі (1920–1939 рр.). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28. Том 4. С. 116–120.

45. Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі (1919–1939 рр.). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вип. 16. С. 21–32.

46. Haliv M. The national policies of the Russian and Austro-Hungarian empires' in Volhynia and Galicia (at the beginning of the XX century): a comparative analysis. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2018. Вип. 7. С. 65–74.

47. Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі між двома світовими війнами. *Drohobycz – miasto wielu kultur*. Rzeszów, 2005. S. 105–115.

48. Лазорак Б. Дрогобицька цісарсько-королівська гімназія імені Франца Йосифа I в часі першої світової війни (1914–1916): невідомі епізоди про «переддень» війни, російську окупацію і не тільки. [Електронний ресурс]. URL: <https://goo.gl/oY8icW>

49. Лазорак Б. Епізоди з навчання Бруно Шульца у гімназії. [Електронний ресурс]. URL: <https://goo.gl/5ypQuD>
50. Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку ХХІ ст.). Дрогобич: Коло, 2009. 320 с.
51. Хомич Л. Педагогічна діяльність Бруно Шульца в навчальних закладах Дрогобича міжвоєнного періоду. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Історія*. 2015. Вип. 36. С. 103–121.
52. Haliv M., Ilnytskyi V. Education between “class” and “nation”: the influence of the theory of class struggle on Ukrainian educational historiography (1920s – 1980s). *Echa Przeszlosci*. 2023. 24 (2). Pp. 123–139. DOI: <https://doi.org/10.31648/ep.9671>
53. Haliv M., Ilnytskyi V. The Industrial School for Jewish Girls, Sambir (1925–1939): A Local Institutional Description. *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*. 2019. Issue 23/I: *Minorities in East-Central Europe throughout the Twentieth Century* / Edited by Sorin Arhire. P. 119–132.
54. Haliv M., Ohar A. Polish teachers in Eastern Galicia under the Nazi occupation (1941–1944). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2018. Вип. 9. С. 72–80.